

1.7.2022

EOAK/1421/2022

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

LASTA KOHDELTIIIN ALISTAVASTI SIAISHUOLLOSSA – APULASIOIKEUSASIAMIES ESITTÄÄ HYVITYSTÄ

1 KANTELU

Pyysit tutkimaan jälkihuoltoosi liittyvän sosiaalityön järjestämistä. Kerroit, että sinun jälkihuollon työntekijäsi vaihdetaan. Mielestäsi traumaattiset tapahtumat sijaishuollon aikana ja nyt luottamuksellinen ja avoimen hyvä suhde omaan sosiaalityöntekijääsi tulisi säilyttää ja turvata tällä tavoin jälkihuollon jatkuvuutta ja sen tuloksellisuutta.

Arvostelit myös monin eri tavoin aikaisempien sijaishuoltopaikkojesi vakavia kohteluusi liittyviä epäkohtia ja sitä, etteivät tällöiset sosiaalityöntekijäsi puuttuneet heidän tietoonsa saatettuihin ongelmiin.

2 SELVITYS

Kantelusi johdosta Oulun hyvinvointipalvelut antoi lausunnon. Lausunnon liitteenä oli sosiaalityöntekijäsi ja Oulun hyvinvointipalvelujen palveluesimiehen selvitykset. Lausunto ja selvitykset ovat tämän ratkaisuni liitteenä.

Lausuntoon oli liitetty myös muita sinua koskevia lastensuojeluasiakirjoja.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusasiamiehen tehtävistä

Perustuslain 109 §:n mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Oikeusasiamiehelle kuuluu erityistehtävänä valvoa lasten oikeuksien toteutumista.

Oikeusasiamies ei tutki kantelua, jonka tapahtumista on kulunut yli kaksi vuotta, jollei asiassa ole erityistä syytä kantelun tutkimiselle.

Tässä tapauksessa kantelussasi esiin tuomasi epäkohdat ja tapahtumat ovat olleet niin vakavia, että päätin tutkia kantelusi myös vanhojen tapahtumien osalta.

Olen kuitenkin pystynyt tutkimaan asiaasi ajan kulumisenkin johdosta vain Oulun hyvinvointipalveluilta kantelusi vuoksi pyytämäni selvityksen perusteella.

3.2 Jälkihuollon sosiaalityön järjestäminen

Olet kirjoituksessasi ollut erityisen huolestunut siitä, miten jälkihuoltoon liittyvä sosiaalityö tulisi kohdallasi järjestää. Olet ollut nykyiseen sosiaalityöntekijääsi tyytyväinen ja kirjoituksesi mukaan sosiaalityöntekijäsi ja sinun välilläsi on ollut ja on hyvä ja avoin suhde. Olen saanut kirjoituksestasi sen vaikutelman, että olet kokenut saavasi apua ja tukea sosiaalityöntekijältäsi. Pidän tällaista luottamuksellista suhdetta tärkeänä ja yhtenä onnistuneen sosiaalityön merkkinä, joka vaikuttaa jälkihuoltoon olennaisesti liittyvän sosiaalityön toteuttamiseen.

Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä ja sen alaisella toimivaltaisella viranhaltijalla on korostettu velvollisuus huolehtia siitä, että jälkihuollossa oleva itsenäistynvä lapsi tai nuori saa riittävästi ohjausta ja riittävää tukea saadakseen jälkihuollolliset oikeutensa turvattua. Tuki elämänhallintaan lisää nuoren toimintakykyä ja pärjäämistä sekä ehkäisee syrjäytymistä ja on inhimillisesti ajateltuna kannattavaa.

Saamani selvityksen mukaan Oulun kaupungissa on perustettu jälkihuollon sijaishuollon tiimi 14.2.2022 alkaen. Tässä jälkihuollon tiimissä on osaamista myös aikuisten palveluista, josta jälkihuoltoon siirtyvät aikuiset asiakkaat selvityksen mukaan hyötyvät.

Oulun hyvinvointipalveluilla on palvelujen järjestämisvastuussa olevana tahona oikeus päättää siitä, miten sosiaalipalvelut ovat järjestettävissä parhaiten asiakkaan edun mukaisella tavalla. Viranomaisella on myös oikeus päättää, miten se esimerkiksi uuteen yksikköön osoittaa resursseja ja miten yksikön asiakkaiden sosiaalityö on järjestettävissä. Tämä tehtävä ei kuulu oikeusasiamiehelle, eikä oikeusasiamies voi siitä myöskään määrätä.

Edellä sanotusta huolimatta Oulun hyvinvointipalvelujen antamasta selvityksestä ilmenee, että toivettasi on kuultu ja sinun kanssasi on sovittu, että siirtymisesi jälkihuollon tiimin työntekijälle tehdään ”saattaen vaihtaen”.

Pidän Oulun hyvinvointipalvelun tällaista väliaikaista ratkaisua hyvänä ja etujesi mukaisena erityisesti osallistumisoikeuksiesi toteuttamiseksi ja niiden edistämiseksi. Ratkaisu toivottavasti edesauttaa ja antaa nyt pidemmällä aikaperspektiivillä sinulle mahdollisuuksia, nykyisen sosiaalityöntekijäsi tukemana, luottamuksellisen suhteen rakentamiseksi tulevan työntekijäsi kanssa.

3.3 Kohtelu sijaishuoltopaikoissa

Kantelukirjoituksessa olet kertonut monin eri tavoin sijaisperheitesii alistavistakin ja nöyryyttävistä kasvatuksesta ja myös sinun yhteydenotoistasi (oikeastaan avunpyynnöistä) silloisille sosiaalityöntekijöillesii.

Oulun hyvinvointipalvelujen antaman selvityksen mukaan "[nimi] on tuonut kantelussaan esille perhehoidossa tapahtuneita kaitoinkohteluita, joista sosiaalityöntekijällä ei ole ollut tietoa, eikä siten ole voinut aiemmin puuttua asioihin. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on valvoa lapsen edun toteutumista. [nimi] oikeutta turvalliseen ja hänen kehitystään tukevaan sijaishuoltoon ei ole voitu turvata. Kaikilta osin [nimi] kantelussa esille tuomiin perhehoidossa ilmenneisiin asioihin ei ole puututtu ja siten turvattu lapsen etua."

Saamastani selvityksestä ilmenee, että sijaishuoltopaikkasi muutoksen yhteydessä 19.10.2017 olit kertonut silloisen perhehoitajan sinuun kohdistamasta väkivallasta mm. lyömisestä. Olit myös kertonut pelänneesi perheessä.

Edelleen selvityksen mukaan olit kertonut 26.10.2017 sosiaalityöntekijöille tarkempia yksityiskohtia sinuun kohdistuneesta väkivallasta ja alistavasta kohtelusta. Selvityksen mukaan "[nimi] kertoman mukaan perhehoitaja on haukkunut, alistanut ja lyönyt häntä. Perhehoitaja on käyttäytynyt [nimi] kokemuksen mukaan uhkaavasti ja pelottavasti. [nimi] kertomana perhehoitaja on uhannut häntä sillä, että sosiaalityöntekijä vie hänet pois ja on käskenyt alkaa pakkaamaan tavaroita. Lisäksi perhehoitaja on kertonut, että mikäli hänen sairautensa uusiutuu, on se [nimi] vika." Tällaiset puheet luovat selvityksen mukaan lapsen turvattomuutta ja syyllistävät lasta. Lasta alistavat puheet tai nimittely eivät ole sallittuja eikä hyväksyttäviä.

Selvityksestä ilmenee, että uusi sijaisperheesi (silloinen tukiperhe) oli kertonut että "[nimi] on ollut kuoleman puheita tukiperheeseen siirtymisen jälkeen, jonka vuoksi tukiperheen vanhemmat ovat olleet koko ajan läsnä tämän kaksi viikkoa. Kirjausten mukaan tukiperheen vanhempien mukaan [nimi] psyykkisestä voinnista on ollut iso huoli. Tukiperheen vanhempien mukaan [nimi] itsetunto on todella heikko, pyytää anteeksi olemassaoloaan."

Kerroit myös, ettei asiassa tehty poliisille tutkintapyyntöä.

Selvityksen mukaan "Asiakaskertomuksesta ei löydy kirjauksia tutkintapyyntöön tekemisestä koskien [nimi] kertomaa perhehoidossa tapahtunutta häneen kohdistunutta väkivaltaa. Asiakaskertomuksessa ei ole myöskään merkintää siitä, että [nimi] kanssa olisi tutkintapyyntöön tekemisestä keskusteltu."

Edelleen selvityksen mukaan nuorta tavattiin 22.8.2019 tämän ollessa sijoitettuna lastenkotiin. "Tällöin [nimi] kertoi, että "hengari juttu" perheessä on jo käsitelty poliisijuttuna, eikä [nimi] mielestä enää tarvitse palata näihin tapahtumiin. [nimi] tuolloin kertomasta on syntynyt käsitys, että asiassa on tutkintapyyntö tehty."

Selvityksessä on tältä osin katsottu, että nuoren kertomien asioiden perusteella lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän olisi tullut tehdä ilmoitus poliisille (jos ei sitä ollut tehnyt). Tältä osin selvityksessä on vielä korostettu, että sijaishuollossa oleva lapsi on erityisen haavoittuvassa asemassa ja sijaishuoltoapaikan epäkohtiin tulee puuttua matalalla kynnyksellä ja lapseen kohdistuneesta väkivallasta tulee aina tehdä ilmoitus poliisille.

Saamani selvityksen mukaan sinut siis sijoitettiin toiseen perheeseen, jossa kertomasi mukaan väkivalta oli henkistä ja sinua alistavaa.

Kantelussa kerroit, että "Vuoden jälkeen koitin soittaa sosiaalipäivystykseen, jotta saisin apua. Kaksi sosiaalityöntekijää saapuivat paikalle, mutta totesivat minun osaavan puhua asioista niin hyvin ja "kierroksieni laskeneen", minkä jälkeen he lähtivät pois. Pyysin kovasti, että he ottaisivat minut mukaansa, mutta he vain lähtivät. Sain tästä sijaisperheeltä 3kk kotiarestia (sain vain käydä koulussa) ja pitkään (useita viikkoja) kestäneen mykkäkoulun koko perheeltä. Sosiaalityöntekijät vaihtuivat ja minut jätettiin siihen toiseen sijaisperheeseen. minulle väitettiin muuton olevan vain väliaikainen. Yritin soittaa silloiselle sosiaalityöntekijälleni tästä asiasta useaan otteeseen, mutta hän sivuutti koko asian ja valitukseni."

Selvityksen mukaan nuoren olosuhteista tehtiin 22.7.2019 anonyymi lastensuojeluilmoitus, jonka mukaan nuoreen kohdistui perhehoidossa (uudessa sijaisperheessä) rajoitteita; hän ei voinut itse päättää ulkonäköönsä liittyvistä asioista kuten vaatetuksesta, hiusten värjämisestä eikä meikkaamista nähdä hyväksyttävänä. Lisäksi ilmoituksen mukaan perhehoitajat noudattivat vegaania ruokavaliota ja nuoren oli annettu ymmärtää, että hänelle liharuoan valmistamisesta on ylimääräistä vaivaa ja kuluja.

Kerroit silloisille sosiaalityöntekijöillesi 22.8.2019 pidetyssä kuulemistilaisuudessa perhehoitajien asettamista liikkumisen ja yhteydenpidon rajoittamisesta sekä itsemääräämisoikeuteesi liittyvistä rajoituksista, pukeutumisen, tukan värjäämisen ja meikkaamisen osalta. Kerroit myös huutamisesta ja painostamisesta sekä ikääsi perustumattomasta työnteosta perheessä ja käyttövarojen vastikkeellisuudesta.

Oulun hyvinvointipalvelut on lausunnossaan todennut asiasta mm. seuraavaa. "[nimi] kertoo kantelussaan, että hän on toisessa sijaisperheessään ollessaan useaan otteeseen yrittänyt soittaa sosiaalityöntekijälleen toivomuksestaan muuttaa sijaishuoltopaikkaa, mutta [nimi] näkemyksen mukaan työntekijä on sivuuttanut koko asian ja hänen valituksensa."

Lausunnon johtopäätöksen mukaan "Asiakaskertomuksen kirjausten perusteella [nimi] on useita kertoja tuonut sosiaalityöntekijän tietoon toiveensa sijaishuoltopaikan vaihtamisesta. [nimi] on myös kertonut perhehoidossa olleista vuorovaikutusongelmista ja epäkohdista, mutta asiakaskertomuksen kirjausten perusteella näyttäytyy, että asioihin ei ole puututtu. Perhehoidossa ilmenneiden vakavien vuorovaikutussuhteiden ja [nimi] esittämien sijaishuoltopaikan muutosta koskevien toiveiden /vaatimusten perusteella sosiaalityöntekijän olisi tullut ryhtyä selvittämään ja arvioimaan perusteita vaihtaa sijaishuoltopaikan ja tehdä vaatimukseen valituskelpoinen päätös. Sijaishuollossa olevalla lapsella tulee olla tieto hänelle kuuluvista oikeuksista ja siitä, millä tavoin hän näitä oikeuksiaan voi tosiasiallisesti ja tehokkaasti käyttää."

Lausunnossa on todettu lopuksi vielä, että "Oulun kaupungin lastensuojelussa kiinnitetään erityistä huomiota lapsikohtaiseen työskentelyyn, lasta tavataan riittävän usein ja lapsen edun toteutuminen on ensisijaista lastensuojelua toteutettaessa. Oulun kaupungin hyvinvointipalvelut pahoittelee [nimi] kokemusta siitä, että häntä ei ole puolustettu hänen ollessaan sijaishuollossa."

Arvioin saamaani selvitystä seuraavasti.

Totean ensin, että arvioin asiaa nyt nimenomaan sijoittajakunnan velvoitteiden näkökulmasta. Koska oikeusasiamiehen arviointi perustuu saatuihin kirjallisiin selvitykseen, ei ole mahdollista ottaa aukottomasti ja yksiselitteisesti kantaa siihen, mitä perhehoidon aikana on tapahtunut. Arvioni perustuu siten siihen, miten asiaa on saamissani selvityksissä kuvattu. Oikeusasiamiehelle selvitystä antavilla henkilöillä on velvollisuus pysyä totuudessa. Tästä näkökulmasta totean seuraava.

Oulun hyvinvointipalvelut on myöntänyt virheellisen menettelynsä mm. sijaishuollon valvonnassa ja nuorta koskevassa päätöksenteossa sekä viitannut selvityksessään sovellettaviin oikeusohjeisiin. Tämän takia minun ei ole niitä tarpeen enää tältä osin toistaa tässä.

Pidän vakavana ja nuoren oikeuksia loukkaavana kantelukirjoituksessa ja Oulun hyvinvointipalvelujen selvityksestä ilmeneviä laiminlyöntejä.

Oikeusturvan takeista ja hyvän hallinnon vaatimuksista on säädetty perustuslain 21 §:ssä. Oikeusturvan takeisiin kuuluu oikeussuojakeinojen tehokkuus, toisin sanoen se, että asiakkaan asia käsitellään asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivästystä ja hakemuksiin viranomaisen tekee asianmukaisen päätöksen, johon on liitetty muutoksenhakuohjeet.

Näiden menettelytapojen noudattaminen asiakkaan edun mukaisella tavalla korostuu, kun vaatimuksen tekee kodin ulkopuolelle sijoitettu, alisteisessa asemassa oleva huostassa oleva nuori, jonka sijaishuollosta vastaa se viranomaisen, jolle vaatimus on osoitettu.

Perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle säädetty velvollisuus turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen merkitsee, että viranomaisen on valittava viranomaisen toteutettavissa olevista vaihtoehdoista sellainen menettely, jolla voidaan turvata varsinkin haavoittuvassa asemassa olevan henkilön oikeuksien täysimääräinen toteutuminen. Korostan, että sijoittajakunnalle kuuluu edellä sanotuilla tavoin lastensuojelulain mukaisten lapselle kuuluvien oikeuksien edistäminen ja hänen oikeusturvastaan huolehtiminen. Tässä tarkoituksessa lapsi on ohjattava tarvittaessa myös riittävän oikeusavun piiriin.

Käytettävissäni olleen aineiston mukaan nuori oli useita kertoja esittänyt vaatimuksia sijaishuoltoapaikan muutoksesta. Hallintolain 19 §:n mukaisesti vaatimus sijaishuoltoapaikan muuttamisesta voidaan panna vireille kirjallisesti tai viranomaisen luvalla myös suullisesti.

Mikäli vaatimus sijaishuoltoapaikan muuttamisesta esitetään viranomaiselle, on sen selvitettävä huolellisesti vaatimuksen perusteet, kuultava kaikkia asianosaisia ja myös selvitettävä vaihtoehtoisia sijaishuoltoapaikkoja. Viranomaisella on velvollisuus ottaa kantaa asiaa valmisteltaessa ja asiaa koskevassa päätöksessään kaikkiin sille esitettyihin vaatimuksiin ja erilaisiin sille esitettyihin vaihtoehtoihin.

Päätöksenteossa tapahtuneet laiminlyönnit ovat johtaneet tässä tapauksessa myös siihen, että nuori on menettänyt mahdollisuutensa saattaa asian (sijaishuoltopaikan muutoksen) tuomioistuimen käsiteltäväksi. Menettelyvirhe on siten vaikuttanut nuoren oikeuksiin merkittävällä tavalla, jonka takia pidän tätäkin laiminlyöntiä vakavana.

Totean vielä nuorelle järjestetyn sijaishuollon laadusta kootusti, että nuori on joutunut elämään, siis sen selvityksen perusteella, minkä olen saanut, olosuhteissa, jotka eivät ole täyttäneet lain mukaisia edellytyksiä sijaishuollon tarpeen mukaiselle hyvälle laadulle.

Nuori on kokenut niin fyysistä kuin henkistä kaltoinkohtelua ja hänen oikeuksiaan ja itsemääräämisoikeuttaan on tosiasiasa rajoitettu.

Nuoren oikeuksista ei ole huolehdittu ja hänen toistuvia (vaikkakin heikkoja) avunpyyntöjään ei ole käytännössä selvitetty.

Minulle välittyikin Oulun hyvinvointipalvelujen selvityksestä sekä nuorta koskevista asiakirjamerkinnoista vahva kuva siitä, ettei nuori ole uskaltanut (alisteisesta asemastaan ja nuoresta iästään johtuvista syistä, ja mielestäni ymmärrettävästä vastatoimien pelosta ja mahdollisesti lojaliteettiristiriitojen johdosta) kertoa suoraan tapahtumista ja olosuhteistaan eikä ole tästä syystä voinut tuoda aitoa mielipidettään sosiaalityöntekijöilleen esille.

Korostan tässä yhteydessä lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle kuuluvaa velvollisuutta lapsen oman aidon mielipiteen selvittämiseksi.

Sosiaalityössä ja erityisesti vaativassa lastensuojelutyössä lapsen osallisuuden varmistaminen on hyvin tärkeää, niin että lapsi uskaltaa ilman seuraamusten pelkoa kertoa omalle nimetylle työntekijälleen häntä vaivaavista asioista ja kokemistaan tai havaitsemistaan epäkohdista. Tämä merkitsee myös sitä, että lapsen viesteihin ja esiintuomin epäkohtiin on suhtauduttava vakavasti ja ne on myös selvitettävä. Lapselle on myös kerrottava, mihin toimenpiteisiin hänen yhteydenottonsa ovat johtaneet.

Korostan vielä, että sijoittajakunnalle ja erityisesti lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle kuuluu sijaishuollon valvonta. Lapsen sijoittaneen kunnan ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava sijaishuollon tosiasiallista järjestämistä ja sen laatua. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on erityisesti valvottava perhehoidossa sijaishuoltopaikan kasvatusten menetelmiä ja käytäntöjä.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvollisuutena on varmistua siitä, että sijaishuoltopaikka vastaa hänen vastuullaan olevan sijoitetun lapsen etua siten kuin lastensuojelulain 5 §:ssä on säädetty ja lastensuojelulain 30 §:n mukaisessa asiakassuunnitelmassa on tarkemmin määritelty.

Tämä edellyttää vastuussa olevan työntekijän tekemiä henkilökohtaisia käyntejä sijaishuoltopaikassa lapsen tapaamiseksi ja henkilökohtaisen suhteen luomiseksi. Lapsen sijaishuoltopaikan valvonnan tulee olla jatkuvaa riippumatta siitä, onko sijaishuoltopaikan osalta ilmennyt aihetta erityiseen huoleen.

Erityisesti, kun kyse on perhehoidosta, lapsen tapaaminen ja hänen kanssaan keskustelu siten kuin lastensuojelulain 53 §:ssä säädetään, on yksi tehokkain valvonnan väline. Tämänkin takia sosiaalityöntekijän on mietittävä yhdessä sijoitetun lapsen kanssa, millä tavoin ja mitä eri keinoja käyttäen yhteydenpito lapsen ja sosiaalityöntekijän välillä on kulloinkin toteutettavissa.

Totean vielä, että perhehoitolain 12 §:n 2 momentin mukaan, mikäli perhekoti tai siinä annettu hoito ja kasvatustodetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, toimielimen on pyrittävä ohjauksen avulla saamaan aikaan korjaus asiassa. Jollei korjausta ole asetetussa määräajassa tapahtunut, toimielimen on tällöin huolehdittava, että hoidettavan hoito järjestetään hänen etunsa ja tarpeidensa mukaisella tavalla.

Korostan, että sijaishuollosta vastuussa olevan viranomaisen on välittömästi ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos lapsi kertoo kokeneensa epäoikeudenmukaista, epäasiallista tai lainvastaista kohtelua sijoituspaikassaan. Asiaa on ryhdyttävä riittävästi selvittämään ottaen selvitystyössä huomioon lapsen etu, hänen mielipiteensä ja käsityksensä. Tarvittaessa on ryhdyttävä myös muihin riittäviin toimiin laadultaan hyvän sijaishuollon järjestämiseksi.

Totean lopuksi, etten ole lähtenyt enää erikseen selvittämään nuorelle aikanaan maksettujen käyttövarojen määrää ja maksatuksen oikeellisuutta. Tämä tehtävä kuuluu Oulun hyvinvointipalveluille.

Totean kuitenkin seuraavan. Käyttövaroista on säädetty lastensuojelulain 55 §:ssä. Tämän säännöksen mukaan käyttövaroja maksetaan alle 15-vuotiaalle lapselle määrä, joka vastaa hänen yksilöllistä tarvettaan.

Kun lapsi on sijoitettu perhehoitoon, toimeksiantosopimuksessa on sovittava mm. lapsen kalenterikuukausittaisten käyttövarojen maksamisesta. Sijoittajakunnan on valvottava käyttövarojen maksamisen oikeellisuutta. Lapsella on oikeus itse määrätä käyttövarojen käytöstä, eikä niiden maksamiseen voida liittää ehtoja tai vastikkeellisuutta (esimerkiksi työntekoa).

Toimenpiteeni tässä kokonaisuudessa ilmenevät kohdassa 4.

4 TOIMENPITEET

Pidän myönteisenä että Oulun hyvinvointipalvelut on selvityksessään laajasti ja avoimesti kuvannut ja arvioinut kantelijan asioiden hoitamisessa tapahtuneita laiminlyöntejä ja virheitä sekä kertonut, miten se tulee toimimaan vastaisuudessa samankaltaisten sijoitetun lapsen oikeuksiin syvästi vaikuttavien laiminlyöntien ja virheiden välttämiseksi.

Kiinnitän kuitenkin Oulun Hyvinvointipalvelujen erityistä ja vakavaa huomiota siihen, mitä olen edellä todennut viranomaisen päätöksentekovelvollisuudesta sekä erityisesti, mitä olen todennut sijaishuollon valvonnasta ja sosiaalityöntekijän merkityksellisestä roolista valvonnan tosiasiallisena toteuttajana.

Lisäksi katson aiheelliseksi esittää seuraavaa.

Lapsen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen ei ole lapselle rangaistus, vaan lastensuojelun tarkoituksena on suojella lasta ja samalla turvata lapselle mahdollisimman tavallinen lapsuus ja nuoruus. Sijaishuollossa annettavan hyvän kasvatuksen tulee olla yleisesti hyväksyttävää, siis sellaista, joka täyttää ne kriteerit, jotka yhteiskunnassa on yleisesti asetettu hyvälle ja tavanomaiselle kasvatukselle. Kasvatuksen ja siihen liittyvien rajojen tulee olla yksittäisen lapsen kannalta objektiivisesti hyväksyttäviä ja puolustettavia. Lastensuojelulain säännökset eivät anna sijaishuoltopaikalle – perhehoitajalle tai laitokselle – minkäänlaista oikeutta käyttää epäasiallisia, perusteettomia tai mielivaltaisia kasvatuskeinoja.

Totean vielä, että lastensuojelulain 4 §:n mukaan lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle mm. tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon, sekä turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden. Perhehoidon tarkoituksena on nimenomaisesti siten, kuin perhehoitolain 1 §:ssä säädetään, antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalisia suhteitaan.

Lapselle on perustuslain 19 §:n ja lastensuojelulain säännösten mukaisella tavalla turvattu oikeus välttämättömään huolenpitoon tarpeittensa edellyttämässä laajuudessa siten, kuin lastensuojelulaissa on erikseen säädetty.

Keskeisenä lapsen perusoikeutena on perustuslain 6 §:n 3 momentin mukainen oikeus tulla kohdelluksi tasa-arvoisena yksilönä ja oikeus saada vaikuttaa kehitystään vastaavalla tavalla itseään koskeviin asioihin. Lapsen tasa-arvoinen kohtelu sisältää lapsen oikeuden, tai itse asiassa viranomaisen velvollisuuden, lapsen positiiviseen erityiskohteluun.

Perustuslain 7 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

YK:n lasten oikeuksien sopimuksen 3 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkiessään sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin.

Sopimusvaltiot takaavat, että lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavat laitokset ja palvelut noudattavat toimivaltaisten viranomaisten antamia määräyksiä, jotka koskevat erityisesti turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta sekä henkilökunnan riittävää valvontaa.

Sopimuksen 19 artiklan mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.

Sopimuksen 20 artiklan mukaan lapselle, joka on tilapäisesti tai pysyvästi vieraalla perheen turvaa tai jonka edun mukaista ei ole antaa hänen pysyä perhepiirissä, on oikeus valtion antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen.

Oikeusasiamiehen tulee perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamies voi laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle esityksen tapahtuneen virheen oikaisemiseksi tai epäkohdan korjaamiseksi.

Oikeusasiamiehen vakiintuneen ratkaisukäytännön mukaan perusoikeuksien loukkaukset pitää ensisijaisesti estää. Jos se ei onnistu, ne pitää oikaista tai korjata. Mutta jos sekään ei onnistu, loukkaus tulee hyvittää. Tässä tarkoituksessa oikeusasiamies voi tehdä esityksen oikeuksien loukkauksen hyvittämisestä.

Hyvitys on oikeudellisena käsitteenä laaja-alaisempi kuin vahingonkorvauslaina tarkoitettu vahingonkorvaus. Oikeusasiamiehen esityksiin perustuva hyvitysesitys on voinut merkitä vahingonkorvauslain mukaisen vahingonkorvauksen maksamista, hyvitystä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan mukaisesti sopimuksen turvaaman oikeuden tai vapauden loukkaamisesta, tai lainvastaisesta menettelystä aiheutuneen vahingon tai epäoikeuden mukaisuuden tuntemuksen, vääräkokemuksen tai muun sellaisen korvaamista tai hyvittämistä.

Julkiselle vallalle perustuslain 22 §:ssä säädetty velvollisuus perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamiseen sisältää paitsi sen, että julkisen vallan on pidättäydyttävä itse loukkaamasta perusoikeuksia, myös sen, että se antaa myös suojaa mahdollisimman hyvin yksityisiä loukkauksia vastaan (HE 309/1993 vp, s. 75).

Kantelija on myös menettänyt viranomaiselle kuuluvan päätöksenteon laiminlyönnin johdosta perustuslain 21 §:n mukaisesti mahdollisuutensa saattaa häntä koskeva asia tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Oulun hyvinvointipalvelut on myöntänyt lapsen epäasiallisen kohtelun ja lastensuojelulain vastaisen menettelyn.

Edellä todetun perusteella katson, että kantelijan perustuslain turvaamat oikeudet eivät ole toteutuneet täysimääräisesti. Totean myös, että lapsen epäasiallinen ja alistava kohtelu on vaarantanut vakavasti haavoittuvassa asemassa olevan sijoitetun lapsen, jolla on oikeus saada erityistä suojelua, etuja ja oikeuksia.

Edellä todetun johdosta esitän, että perusoikeuksien toteuttamisesta vastuussa ollut Oulun Hyvinvointilautakunta hyvittäisi kantelijalle hänen perusoikeuksiensa loukkaukset.

Pyydän Oulun Hyvinvointilautakuntaa sijaishuollon järjestämisestä vastuussa olevana viranomaisena ilmoittamaan 30.9.2022 mennessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt hyvitysesitykseni johdosta.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Oulun hyvinvointipalveluille.